

१०७

११ (A-B)

(A)

ग्रन्थनामः

मनीषा

सौम्यामि

(B)

दक्षिणार्ते

कृतिनामः-

विषयः-

अथ

107

11 (A-B)

सौम्यम्

Manishestrotram

2171 & 2172

१०७

११ (A-B)

नित्यं ब्रह्म निरंतरं विमृशतां निर्व्याजतां तात्मनां ॥ भूतं भावि च दुष्कृतिप्रतिहतां संविन्मये
 स पावके प्रारब्धाय मर्षि तं स्ववपुरित्येषामनीषामम ॥ यातियङ्गनरदेवताभिरहमित्यंतः स्यु
 हं गच्छते यद्वासाह दयाक्षदेहविषयाभ्रांतिः स्वतोचेतने ॥ तं भास्ये विहिता कर्मंडलनिभा
 स्मृतिः सदाभावयन् योगीनिर्वृतमानसो गेगुरुरित्येषामनीषामम ॥ यत्सोरव्याबुधिले
 शलेनातद्वैमंशकादयो निर्वृतायचित्ते नितरां प्रशांतकलनालब्ध्या मुनिर्निवृत्तः ॥ यस्मिनि
 त्यसुरवाबुधौ गलितधी ब्रह्मेव न ब्रह्म विकश्चित्सुखं सुखं द्रव्यं दितपदा नूनमनीषामम ॥
 इति श्रीविश्वनाथ परमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीशंकरभगवत्पादसंवादरूपमनीषास्तो
 त्रसंपूर्णं ॥ कस्वशिशोकस्य कुतोसि गता किं नाम ते त्वंकुत आगतोसि ॥ एतन्मया क्तं वदन्वा
 भं कल्पं मत्प्रीतये प्रीतिविवर्धनोसि ॥ १॥ नाहं मनुष्यो न च देव यक्षो न ब्राह्मण क्षत्रिय वैश्य

शूद्रः न ब्रह्मचारी न गृही वनस्थे भिक्षुर्न चाहं निजबोधरूपः ॥ २॥ निमित्तं मनः श्वशुरादिप्र
 वृत्तौ निरस्ताखिलोपाधिराकाशकल्पः ॥ राविलोके चेषानिमित्तं यथायः स नित्योपलब्धि
 स्वरूपो हमात्मा ॥ ३॥ यमग्न्युष्णवन्नित्यबोधस्वरूपं मनश्चक्षुरादीन्यबोधात्मकानि ॥
 प्रवृत्तत आश्रित्या नित्यं यमेकं स नित्योपलब्धिस्वरूपो हमात्मा ॥ ४॥ मनश्चक्षुरादेः वियुक्तः
 स्वयं यो मनश्चक्षुरादेमनश्चक्षुरादिः ॥ मनश्चक्षुरादेरगम्यस्वरूपः स नित्यो ॥ ५॥ मुख
 भासकोदपणे दृश्यमानो मुखत्वात् स्थले नैव वास्ति वस्तु ॥ चिदाभासको धीपुत्री वापित
 हस नित्योपलब्धिस्वरूपो हमात्मा ॥ ६॥ यथादपणो वि आभासहानो मुखं विद्यते क
 ल्पनाहीनमेकं ॥ तथार्थं वियोगे निराभासको यः स नित्योपलब्धिस्वरूपो हमात्मा ॥ ७॥
 यथा सूर्यः कोप्यनेकश्चलासु स्थिरास्वप्न न त्वविभाव्यस्वरूपः ॥ चलासु प्रभिन्नासु धी
 र्धेकमित्ते एव स नि ॥ ८॥ यथानेकक्षुधे प्रकाशो राविर्न क्रमेण प्रकाशीकरोति प्रकाश्य

अनेकाधियोयस्तथैकप्रबोधः सनितो ॥१९०॥ विवस्वतप्रभातं यथारूपमक्षप्रगृह्णाति
 नाभातिमेवं विवस्वत ॥ यदाभातमाभासयत्यक्षमेकः सनितो ॥१९१॥ समस्तेषु वस्तुषु नुस्यत
 मेकं समस्तानि वस्तुनियं न स्पृशति ॥ विवस्वतस्य दक्षिणमधस्वरूपं सनितो ॥१९२॥ घनघनं दृ
 ष्टिघनं नमके यथा दृश्यते मन्यते निष्प्रभं याति मूढः ॥ तथा बध्वं दृष्ट्वा तियामूढं दृष्टिः सनितो ॥१९३॥
 उपाधो यथा भेदता सन्मणीनां तथा भेदता बुद्धिभेदेषु तेपि ॥ यथा चंद्रिकोणां जले चंचलत्वं तथा चं
 यलत्वं तवास्तीह विष्णो ॥१९४॥ इति श्री आचार्य हस्तामलकसंवादः संपूर्णः ॥ श्रीशुक उवाच ॥
 भेदाभेदो सपदि गलितो पुण्यपापविशीर्णो मायाभाहो यस्य साधिगतो नष्टसंदेहवृत्तिः ॥ शब्दाती
 तं त्रिगुणरहितं प्राप्य तत्त्वावबोधं निस्त्रेगुण्यपाधि विवरतां को विधिः को निषेधः ॥ यद्वात्मानं
 सकलवपुषामेकमंतर्बहिस्तु दृष्ट्वा पूर्णस्वामिं वसतस्तस्यैवां द्रुममेकं ॥ नान्यत्कायं किमपि
 सततं कारणाद्भिन्नरूपं निस्त्रे ॥२॥ हेमः कायं हुतवह गतं हेममेवेति यद्वत्क्षीरेक्षीरं सम

१०/११

अथ श्रीपास्तोत्तरम्

१०/११

श्रीसच्चिदानंदसरस्वतिगुरुभ्यो नमः ॥ अ ॥ श्री विश्वेश्वर उवाच ॥ अन्तमयादन्तमयं अथवा
 चैतन्यमेव चैतन्यात् ॥ द्विजवरदरीकर्तुं वा छसि किं ब्रूहि गच्छ गच्छेति ॥१॥ किं गंगां बुनिबिंबितं
 बरमणो वडा लवीधीपयः पूरवो तरमालिकां च न चटी मल्लुं भयोर्धोतरं ॥ प्रत्यग्वस्तु नि निस्त
 रंगसहजानंदं चिदंभो बुद्धौ विप्रो यं श्वपचो यमित्यपि महान् भेदभ्रमः ॥ कीदृशः ॥ श्री आच
 र्य उवाच ॥ ज्ञातृत्वप्रसुप्तपुष्पफुटतया यासं विदुर्ज्ञातेया ब्रह्मादिपिपीलिकांततनुषु
 प्रातातगत्साक्षिणी ॥ सैवाहं च न दृश्यवस्त्विति दृढप्रज्ञापियस्यास्ति चेच्चंद्रालोस्तु सत्तु द्वि
 जोस्तु गुरुरित्येषामनीषामम ॥ ब्रह्मेवाहमिदं जगच्च सकलं चिन्मात्रविस्तारितं सर्वं चैतदवि
 ध्यया परिणतं शेषं मया कल्पितं ॥ इत्थं यस्य दृढामतिः स्थिरतरे नित्ये परे निर्मले चंद्रालोस्तु
 सतु द्विजोस्तु गुरुरित्येषामनीषामम ॥ शश्वन्नश्वरविश्वमेवानिखिलं निश्चित्य वाचा गुरो

श्रीशंकराचार्य प्रणीतम्

देहं प्राणमपीन्द्रियाण्यापि चलां बुद्धिं च शून्यं विदुः स्त्री बालां धज्जडोप
 मास्यहमिति भोता कंशं वा दिनः ॥ मायाशक्तिविलासकल्पितमहाव्यो
 मोहसंहारिणे तस्मै श्री० ५ राहुग्रस्तदिवाकरे दुसहस्रो मायासमा
 छादनात् ॥ सन्मान्नाः करणोपसंहरणतो यो भूत्स्वपुनः मानः ॥ प्राग पु
 स्वासमिति प्रबोधसमये यः प्रत्यभिज्ञायते तस्मै श्री० ६ बाल्यादिष्व
 पि जामरादिषु तथा सर्वास्ववस्ते स्वपिव्यावृत्तास्वनुवर्तमानमह
 मित्यंतः स्फुरंतं सदा ॥ स्वाशानं प्रकटीकरोति भजतां यो मुद्रया भ
 द्र्या तस्मै श्री० ७ विश्वं पश्यति कार्यकारणतया स स्वामि संबंधतः
 शिष्याचार्यतया तथैव पितृपुत्राद्याश्च नाभेदतः ॥ स्वप्ने जाग्रति
 वा य एष पुरुषो मया परिभाषितः तस्मै श्री० ८ भूरंभास्यनलो

निलोंबरमहानाथो हि मां शुकः पुमानियाभाति चराचरालोकमिदं यस्यै
 व सूर्य एकं ॥ नान्यकिंच विद्यते विभक्ततायस्मात्परस्माद्विभोतस्मै
 श्री० ९ सर्वात्मत्वमिति स्फुटीकृतमिदं यस्मादयुष्मिन् सत्वे तेना
 स्य श्रवणादर्थमननाध्यानाच्च संकीर्तनात् ॥ सर्वात्मत्वमहाविभू
 तिसहितं स्यादीश्वरत्वं सतः सिध्येत्तत्पुनरवस्थापरिणतं चैश्वर्यम
 व्याहृतं तस्मै श्री० १० ईश्वरो गुरुराज्ञेति मूर्तिभेदादि भागिनेः ॥
 व्योमवद्व्यापदेहाय दक्षिणामूर्त्यर्तये नमः ॥ ११ ॥ वरविटपसमी
 पे भूमिभागे निष्ठां सकल मुनिजनानां ज्ञानदा तारमारात् ॥ त्रिभु
 वनगुरुमीशं दक्षिणामूर्तिं देवं जननमरणदुरवाधददक्षं नमामि १२

वर। चित्रं वरतस्तु मूले वृथा शिष्या गुरुयुवा ॥ गुरोस्तु मोनव्या
ख्याने शिष्याः तु छिन्ने संशयः ॥ १३ ॥ श्री गुरवे नमः ॥ १४

१७/११५१

श्री महागणपतये नमः ॥ विद्मं दर्पणदृश्यमान न गरीतुस्त्वं निजांतर्गतं पश्य
नालत्रिमायया बहिरिबोद्धतं यथानिद्रया ॥ यः साक्षात्कुरुते प्रबोधसम
ये स्वोत्तमानमेवाहं यंतस्मै श्री गुरुमूर्तये नमः इदं श्री हस्तिनामूर्तये ॥ १ ॥
बीजस्यांतरि वां कुरोर्जगदिदं प्राडिन्निर्विकल्पं पुनर्माया कल्पिते देशकाल
कलना वैचित्र्यचित्रीकृतं ॥ मायावीवविज्जं भयत्यपि महायोगी वयः स्वे
द्यया तस्मै श्री गुरुमूर्तये नमः इदं ० २ ॥ यस्यैव स्फुरणं सदात्मकमसत्कल
त्पार्थक्यं भासते साक्षात्त्वमसीति वेदवचसा यो बोधयसा श्रितान् ॥ यः
साक्षात्करणाद्भवेन पुनरावृत्तिर्भां भो निधो तस्मै श्री ० ३ ॥ नाना छिद्र
रोद्गतिमहादीपप्रभाभास्वरं शांतं यस्य तु चक्षुरादिकरणद्वारा ब
हिस्पंदते ॥ जानामीति तमेव भांतमनुभासेतत्समस्तं जगत्तस्मै श्री ० ४

१७/११५१